

บทความสังเคราะห์งานวิจัย

Newsroom Alert: การตรวจสอบข่าวปลอมของห้องข่าวไทย

(News Room Alert: Fake News - Fact Checking of Thai Newsroom)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไลวรรณ จงวิไลเกษม

สาขา วิทยาและโทรทัศน์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน

ผลงานนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนวิจัย คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2562

ผู้วิจัยสังเคราะห์ว่า การที่ทั้ง 10 กองบรรณาธิการข่าวที่เป็นองค์กรข่าวระดับชาติและอยู่ในระดับต้นเป็นองค์กรข่าวที่มีผู้ติดตามข่าวจำนวนมาก (นั่นย่อมหมายความว่ามีความท้าทายต่อสังคมวงกว้างในการสร้างการรับรู้เหตุการณ์ สถานการณ์ความเป็นไปของสังคม) ไม่มีนโยบายนำเสนอตอบโต้ข่าวปลอม ไม่มีตำแหน่ง Fact Checker ที่มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบโดยเฉพาะในการตรวจสอบว่าเป็นข่าวจริงหรือข่าวปลอม เกิดจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อรูปแบบการจัดการองค์กรและเนื้อหาของสื่อสารมวลชน ตามแนวความคิดของ Mc Quails ดังนี้ ปัจจัยภายใน เกิดจาก 3 ปัจจัยหลักคือ นโยบายขององค์กร เทคโนโลยี และความสามารถบุคลากร ขณะที่ปัจจัยภายนอก เกิดจากการเมือง การปกครอง การสร้างเครือข่าย

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าความพร้อมทั้งด้านเทคโนโลยีและบุคลากรของทั้งสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสและสถานีโทรทัศน์ไทยรัฐที่มีความพร้อมด้านเงินทุนเป็นสำคัญในการบริหารจัดการองค์กรแต่แหล่งทุนมีความต่างกันขณะที่สถานีโทรทัศน์ไทยรัฐทีวีเป็นธุรกิจสื่อเอกชนที่อยู่ในระดับต้นของประเทศไทยที่เติบโตมาจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ขณะที่สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสเป็นโทรทัศน์สาธารณะที่ได้รับเงินอุดหนุนจากภาครัฐสวัสดิการและเป็นองค์กรที่มีความพร้อมทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ รวมถึงบุคลากร

ข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการสร้างกลไกการป้องกันข่าวปลอมในระบบนิเวศสื่อ

ด้วยปัจจัยทั้งภายในและภายนอกดังกล่าวข้างต้น ทำให้องค์กรสื่อด้านข่าวเกิดการบกพร่องในบทบาทหน้าที่ที่ควรจะเป็นในการแจ้งเตือนให้กับคนในสังคมได้รับทราบเกี่ยวกับข่าวปลอม ในรูปแบบตอบโต้ข่าวปลอมกลับให้สังคมรับทราบว่าเป็นปลอมหรือเท็จอย่างไร และไม่ตกเป็นเหยื่อเผยแพร่ข่าวปลอมเอง

โดยผู้วิจัยเสนอโมเดลการทำงานเครือข่ายร่วมกันของ 3 องค์กรหลักในการสนับสนุนให้เกิดระบบนิเวศสื่อที่ดีภายใต้สภาพการสื่อสารมวลชนแห่งชาติเป็นพื้นที่กลางโดยจัดอบรมให้ความรู้และทักษะแก่ทั้งระดับผู้บริหารและระดับปฏิบัติการเพื่อเห็นอันตรายของข่าวปลอมและการต่อสู้กับข่าวปลอมที่มีผลต่อโครงสร้างสังคมไม่เฉพาะต่อปัจเจกชนเท่านั้น เพราะนั้นย่อมหมายถึงสังคมสุขภาวะ โดยเครือข่ายฝ่ายสนับสนุนประกอบด้วย สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ที่มีหน้าที่สนับสนุนให้ระบบนิเวศสื่อดี ที่เกิดจากการแพร่กระจายข่าวสารที่ดีเป็นประโยชน์ต่อสังคม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ หรือ สสส. ออกแบบขึ้นมาเพื่อเป็นกลไกเชื่อมประสานการทำงานสร้างเสริมสุขภาพในประเทศ ทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในสังคม เพื่อให้คนไทยมีสุขภาพดีครบ 4 ด้าน และ กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ที่มีพันธกิจส่งเสริมสนับสนุน ภาควิชาเครือข่ายทุกภาคส่วนในการผลิตและพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ร่วมกันสร้างกลไกการป้องกันข่าวปลอมในระบบนิเวศสื่อ โดยเริ่มต้นจากการติดตั้งองค์ความรู้พื้นฐานยุคดิจิทัลคือวารสารศาสตร์ข้อมูล (Data Journalism) นำไปสู่การรู้เท่าทันข่าวปลอมบนโลกออนไลน์ ภัยอันตรายข่าวปลอม และทักษะการตรวจสอบข่าวปลอมและโต้ตอบข่าวปลอมกับตำแหน่ง Fact Checker